

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Pétertia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Fűvészkert-utca 1080. sz.</p>
--	---	--

Kisdied egyházaink teherviselése.

Az 1880. évi népszámlálás eredménye a hazai ev. ref. egyházközönségnek három százalékát mutatja ki olyannak, melynek születési nyelve nem magyar; tehát száz hazai reformált egyháztag közül általában három valotta magát nem született magyarnak.

Tekintve a magyar nemzet kicsiny zömét, mely egyik koszorus költőnk szerint is a népek oceánján hullámtól vert sziget, a fentebb említett néprajzi igazság kiváló gondokat és kötelességeket ró egyházkormányzóink vállaira ugy egyházkormányzati tekintetben, mint egyenesen magyar nemzeti szempontból.

Mert mindazon tényezők, melyek valaha az egyetemes magyar reformált egyházra kedvező befolyással lesznek s annak jólétét, boldogságát emelik s felvirágozását lehetővé teszik, a legközvetlenebb befolyással lesznek az egész nemzet és összes haza sorsára is; és mindazon kedvezőtlen körülmények, melyek ez egyházat teljes összegében valamikor ostromolni fogják, homályt borítanak az állami jólétre is. Ezt bizonyítja zivataros történelmi múltunk s ezt fogja igazolni a jövő is. És mert azon hitelveket, melyeket a magyar ref. egyház vall, rajtunk kívül más nemzetek, milliók és milliók követik s azoknak fennmaradása nincs egy nép életéhez vagy halálához kötve, — ellenben pedig e nemzet létérdeke iránt idegen hitsorsosaink mindig közömbösek voltak és lesznek: egyházkormányzatunk a hitvilági szükségletek gondozása mellől a magyar nemzeti politikai célokat és érdekeket el nem választhatja s nemesak minden ízében magyarosnak kell lennie, de szükséges ügyeit ugy rendezni be, hogy saját fejlődése és fennállhatása a magyar állami élet előhaladásával összhangban legyen s egyik a másikat kölcsönösen gyámolítsa.

Tagadhatatlan, hogy ha azon szolgálatokat mérlegeljük, melyeket a magyar reformált egyház egyetemes közönsége a hazai közművelődés fejlesztése, a nemzeti nyelv művelése, a magyar szellem és jellem megőrzése s a politikai függetlenség védelme körül e haza iránt századokon

át hűségesen teljesített; és mérlegeljük azon elbánást, melyben ezekért igen sokszor mintegy kitagadott mostoha gyermek az államtól s az uralkodó hatalomtól egyiránt részesült: önézettel s bizonyos tekintetben keserű önézettel kell kinyilatkoztatnunk, hogy nem mi vagyunk az adósok; s hogy az uralkodó hatalom sokszor azoktól tagadta meg jobb kezét, kik majdnem kivétel nélkül a magyar elemhez tartoztak.

Azonban új idők, más körülmények az állásponton változtatnak; a feledés a multakra fátyolt borít s az alkalmazkodás szükségessége a teendőkre nézve új irányt jelöl, melynek követése alkalmul szolgál a kölcsönös érdekek elismerésére és támogatására.

Mit kívánhat tőlünk az állam mint egyháztól? Megkívánhatja, hogy az államnak jó hazafiakat, a társadalomnak jellemes tagokat neveljünk s hogy közoktatási intézményeinket igyekezzünk azon magaslatra emelni, melyet más műveltebb s kedvezőbb viszonyok közt élt nemzetek elértek; s egyházunk e tekintetben emelt fővel hivatkozhatik nem csak multjára, de azon alkotásaira is, miknek jelenkori törekvései adtak lételt. Viszont mi megkövetelhetjük az államtól, hogy törekvéseinket méltányolja s céljaink elérésében szegénységünket gyámolítsa.

Nem célja ezen közleménynek, hogy azon méltányosságot és segílyt, mit egyházunk az államtól a közlebbi időkben tapasztalt, mérlegbe rakva, összehasonlitsa azon áldozatokkal, miket azokért kénytelen volt meghozni: de rá akar mutatni egy pontra, melyen egyházunk s az állam érdekei igen élesen találkoznak; s ez az adóteher viselése, mely ugy az egyházi, mint az állami életfeltételek közt a legelső közé tartozik.

Sajnos köztudomásu dolog, hogy az állami adósság, az állami adó s az ezekből folyó közelszegényedés fokozatosan emelkedik; s be kell vallanunk, hogy egyházunk anyagi ügyeit mindezek igen közlelről érdeklik.

Mert, mint az állami igények évről évre nagyobb és nagyobb áldozatokat követelnek, ugy egyházi érdekeink sem nélkülözhetik azokat, melyek, ha nem oly mérvben is

mint amazok, de természetesen növekednek, a közszegényedés pedig nem azt mutatja, hogy a terhek szaporodásával az adózó közönség adóképesége is aránylagosan izmosodott, hanem épen az ellenkezőt.

A mai viszonyok közt még a távol jövőben sem lehet kilátásunk arra, hogy az állami közteherviselés enyhébb legyen s ez által egyházunk anyagi érdekeinek fedezésére jobb időket érjen; sőt, mert az állam saját érdekeit mindig felébe helyezi az egyházakénak s mert az minden körülmények közt első sorban mindig a maga érdekeire gondol: önként következik, hogy az állami adóbeszedésnek és behajtásnak legtöbb kellemetlenségeit és kedvezőtlen következményeit első helyen az egyházi anyagi ügykezelés érzi meg, természetesen főleg ott, hol az egyházak csekély népessége miatt a teher aránylag kevés egyháztag vállaira nehezedik s meg nem oszlik.

Nem akar ez vádként hangzani az állam ellen, — hisz e haza földén első sorban állampolgároknak kell lennünk; de mint egyház is élni akarunk és nekünk nincsenek gazdag alapítványaink, melyek ott, ahol a körülmények követelik, közönségünk terheinek könnyítését lehetővé tegyék; sőt az állam adományaihoz is kétkedve nyulunk, mert nem tudjuk bizonyosan, hogy alamizsna-e az vagy segély, vagy pedig kötelességszerű tartozás lerovása, melyért viszonyszolgáltatásra többé nem köteleztetünk. És mert élni akarunk, nem felesleges számba venni, hogy azon anyagi javak, melyek egyházi kiadásainkat fedezik, milyen arányban növelik a közteherviselést.

Ott, hol hitelveinket népes egyházközsége képviselik, nincs miért aggódnunk egyházaink fennállhatása, fejlődése és eshetőleg virágzása iránt; ott egyházi és közoktatási ügyeink rendezettebbek; a hivatalos állásokat képzetesebb s ügybuzgóbb egyének töltik be; és mert az egyházi terhek viselése megoszlik, azokat az egyháztagok könnyebben, pontosabban és kifogástalanabban képesek teljesíteni; s nem mutatkozik olyan ijesztő képekben a közszegényedés, mely korunknak egyik szomorú jelensége.

De nem úgy áll a dolog a csekély népességű s így vagyontalanabb egyházakban, hol bár súlyos teherként nehezedik az egyháztagokra az anyagi ügyek gondozása, lehetetlen a szegénység képeit rejtegetni.

Minden mellékes célzás nélkül kísértsük meg csak hozzávetőleg párhuzamba állítani a debreczeni népes és gazdag egyházat a szatmári ref. egyházmegyével. A kettő népessége közt a különbség nem oly nagy, hogy az összehasonlítást lehetetlenné tenné.

Van pedig a debreczeni egyházban öt rendes lelkészi állás, vagy negyven tanító, három templom és néhány iskolai épület. A szatmári ref. egyházmegyében működik 64 rendes lelkész, 80—90 tanító, van 65 templom és vagy 70 iskolai épület.

E néhány tétel, mely, ha Debreczen helyett Hódmező-Vásárhelyt veszszük, alig fog változtatni a dolog érdemén, kellő világításba helyezi a kisdud egyházak anyagi állapotát és teherviselési viszonyait; s kevés mérlegelés után olyan következményekre juttat, melyek figyelmet érdemelnek.

Ha az áldozatkésztséget veszszük tekintetbe, tudjuk, hogy hazánkban egy eredetű az magával az egyházzal; de az igények növekvésével az áldozatkésztség iránt való egyházas buzgalom aránylag nem emelkedhetett, mert másnemű terheink súlyosbodása nem engedhették meg. Azok pedig, kiknél az anyagi egyensúly kisebb-nagyobb mértékben meg van zavarva, az egyház érdekében hozott áldozatokat kevés kivétellel tehernek tekintik, melyen könnyíteni szives óhajtsuk.

Ha pedig azt akarnók, hogy a kisdud egyházak közönsége ne viseljen nagyobb terheket, mint a például felhozott két virágzó egyház közönsége, micsoda sorsra jutna akkor a szatmári egyházmegyének hatvan rendes lelkésze és nyolczvan tanítója, kiknek nagyrésze így is naponként tapasztalja a nélkülözés kényelmetlen jelenségeit; és milyen állapot várna ez egyházmegye hatvanöt templomára, iskoláira és egyéb épületeire? Vagy hányszorosan kellene Hódmező-Vásárhelyen emelni az egyházi terheket, ha egymagának kellene hatvanöt lelkészt, nyolczvan tanítót csak tűrhető fizetéssel is ellátni és gondozni nem kevesebb mint hatvanöt templom és más egyházi épületek fentartását?

Lehet, hogy e feltevés egy kissé merész, de nem egészen alaptalan s mi alaposságához szükséges, azzal mint teherrel a kisebb egyházaknak kell küzdeniök. Azonban e teher az illetékes helyeken súlyosan nehezedik egyházi életünkre és zsibbasztó hatása el nem titkolható. Kihat az az egyházi hivataloskodók magán és hivatalos életére; befolyásolja az egyháziasság érzetét ép úgy, mint népoktatásunk fejlődését és gondozását, — és számbaveendő gondot képez a családok háztartási számvitelénél.

(Vége köv.)

Véleményes javaslat a debreczeni főiskolai tápintézet ügyében.

(Folytatás.)

II.

A főiskolai tanárkarok közös gyűlése által a konviktus ügyében készített javaslat 1874. szept. 28-iki kelettel fölterjesztetett az egyházkerületi tanügyi bizottság 1874. okt. 2-iki gyűléséhez, mely a munkálatot saját véleményes javaslatával egyetemben benyújtá az egyházkerület 1874. október havi közgyűlésére.

A benyújtott munkálat kivonata.

Alapelvek:

1) A meglevő konviktus érintetlenül hagyatván, egy

uj tápintézeti szervezetre fordítá figyelmét a bizottság, mely „egyedül tömegesebb résztvevők évi díjaiból biztosít olcsóbb élelmezést.“

2) Ezen önlelmező intézet — mely egészen különálló a jelenlegi konviktustól — felekezeti jelleggel nem bír s tagja lehet minden főiskolai tanuló.

3) Az intézet házilag kezelendő.

4) A kórházi épület adassék át a főzőnő részére lakó, sütő és főző helyiségül.

5) Étterem: a kórház utcai szobája, szükség esetén — az új épület VIII. sz. terme (ma reáliskolai két terem) — az új épület keleti része alatti pincze.

6) Sütő-, főző-, tálaló- s evő eszközök, székek, abroszok, asztalok előállítására a főiskola pénzén történjék, de az illető összeg a tápintézeti tagok által e célra fizetendő díjakból lassankint letörlesztetik.

7) Az élelmezési díjak félévvel előlegesen fizetendők.

8) A kezelés és igazgatásban rész vegyenek a tápintézeti tagok is.

A tápintézet kormányzó szervei

a) Tápintézeti felügyelő (tanár) és két segédje (tanuló).

b) Igazgató tanács: a felügyelő, négy tanár, négy tanuló és a két segéd.

c) Felügyelő testület: a püspök és főiskolai gondnok elnöke alatt a tanárkarok.

Költségvetés.

Száz tagra egy napi költség:

100 tagnak, egyre-egyre $1\frac{1}{4}$ font kenyér	10 frt — kr
" " " " $\frac{3}{4}$ " hus	13 " 50 "
" " " " főzelék	1 " 50 "
" " " " zsirra	— " 75 "
" " " " levesbe valóra s fűszerre	1 " 50 "
" " " " mártásra	— " 75 "
Egy napra összesen	28 frt — kr.
Egy hónapra " "	840 " — "
Tíz hónapra összesen	8400 frt — kr.
Gazdasszony részére	450 frt — kr
Fáért	225 " — "
Felügyelőknek	200 " — "
Felszerelés törlesztésére	200 " — "
Egy évi összes kiadás	9475 frt — kr.
Egy tagra esik	94 frt 75 kr.
Ez összeg fölemelendő	100 frtra.

Ellátás:

1) Ebédre: a) leves, b) hideg hus mártással, c) főzelék pecsenyével, vasárnap még pecsenye, vagy tészta is.

2) Vacsorára: a) rántott leves, vagy ebédre maradt főzelék, b) pecsenye, vagy tészta.

3) Naponkint minden tagra $1\frac{1}{4}$ font kenyér és $\frac{3}{4}$ font hus számítottatik.

A javaslat sorsa. A tanárkar javaslatát az egyházkerületi tanügyi bizottság először 1874. május 28-án tárgyalta, másodszor 1874. okt. 2-án. Ekkor az egyházkerületi közgyűlés elé kerülve, itt az 1874-iki 230. számú végzésben kimondatott, hogy „a végleges döntés a következő gyűlésre halasztatik. A gazdasági választmány megbizatik, hogy a kórházi helyiség ügyében a városi hatósággal érintkezzenek.“

Ezen ügyre még 3 egyházkerületi végzés vonatkozik:

a) Az 1875-iki 170-ik számú, mely a főisk. gazdasági választmányt a városi hatósággal leendő érintkezésre szorgalmazza.

b) Az 1875-iki 226-ik számú, mely szerint a főisk. gazdasági választmány jelenti, hogy a városi tanácsot a kórházügyben megkereste, de választ nem kapott. Végre

c) Az 1882-iki 285-ik számú, mely szerint „Az újonnan szervezendő tápintézet ügye jelenleg a napirendről levétetik.“

Vélemény ezen munkálatról:

1) A tanárkari tervezet nem a meglévő konviktus javítását célozza, hanem egy új élelmezési intézet felállítását s midőn a tanárkar kebelében, később pedig az egyházkerületi tanügyi bizottságban fölmerült az egyesítés eszméje: azt a kiküldött bizottság igen könnyedén úgy vélte kivihetőnek, hogy a „tápintézeti bizottság az alumnusok ellátását nem magán vállalkozónak, hanem az új tápintézeti felügyelőségnek engedi át: az, ebédet és kenyert 20 krért az eddigi $23\frac{1}{2}$ kr helyett, ebédet és vacsorát pedig kenyérral együtt $29\frac{1}{2}$ krért ad az alumnumra felvett tanulóknak, épenugy, mint az új tápintézet egyéb növendékeinek.“ (Egy növendéknek 10 havi élelmezése 88 frt 50 kr.)

Ezen egyesítési mód mellett az „új tápintézeti felügyelőség“ a magán vállalkozót pótolná, tehát tulajdonképen vállalkozó lenne, melylyel szemben a régi tápintézeti bizottság is megmaradna. Nagy baj, hogy a két intézet egymáshoz viszonya és kormányzása nincs bővebben kifejtve, mert így az egyesítés legyőzhetlen bonyodalmakra adhatna alkalmat.

2) Az új intézet — a tervezet szerint — felekezeti jelleggel nem bír s tagja lehet minden főiskolai tanuló. Főiskolánknál minden iskolai intézmény felekezeti jelleggel bír, iskolánk multja és feladata egyaránt követeli, hogy a felekezeti jelleg minden irányban fentartassék és ápolassék. Szükséges, hogy a konviktus is felekezeti jellegű legyen, mely azonban nem azt teszi, hogy más vallású növendékre nem terjesztheti ki gondozását. Gymnasiumunkban, jogakadémiaunkban feles számmal vannak más vallású tanulók, mégis mindakettő felekezeti jellegű.

3) Hogy az intézet házilag kezelendő, továbbá, hogy az élelmezési díjak félévvel előlegesen fizetendők: ezen alapelvek teljesen indokoltak, de nem csekély baj az, hogy a házi kezelés mellett is oly magasra rug a tervezet szerint egy növendék évi szükséglete (100 frt.) A mai konviktusi év 255 nap, ellenben a tervezet 300 napos konviktusi évet vesz számításba, pedig a 70-es években sem voltak hosszabbak a szorgalomszakok, mint ma.

A tervezett étlap is megtűr egy kis redukciót, jelesül: a hideg hus mellől egyelőre elmaradhat a mártás, valamint egynémely vastagételről is a pecsenye, vacsorára pedig mindenkor elég egyféle étel.

4) A tervezet szerint a kezelés és igazgatásban részt vesznek a tápintézeti tagok is. Ez bajosan lett volna kivihető az új tápintézetnél, mert hiszen megtörténhetett volna, hogy tagokul csakis alsóbb osztályú gymnasiumi növendékek jelentkeztek volna, kiknek négy képviselője furcsán illett volna a tervelt igazgatótanács 5 tanártagjához. Általában a tanulóknak az a feladata, hogy tanuljon, az élelmezésre pedig csak annyiban legyen gondja, hogy egye meg jó étvágygyal a jó és kellő adagokban kiszolgáltattott ételeket,

mint amazok, de természetesen növekednek, a közszegényedés pedig nem azt mutatja, hogy a terhek szaporodásával az adózó közönség adóképesége is aránylagosan izmosodott, hanem épen az ellenkezőt.

A mai viszonyok közt még a távol jövőben sem lehet kilátásunk arra, hogy az állami közteherviselés enyhébb legyen s ez által egyházunk anyagi érdekeinek fedezésére jobb időket érjen; sőt, mert az állam saját érdekeit mindig felébe helyezi az egyházakénak s mert az minden körülmények közt első sorban mindig a maga érdekeire gondol: önként következik, hogy az állami adóbeszedésnek és behajtásnak legtöbb kellemetlenségeit és kedvezőtlen következményeit első helyen az egyházi anyagi ügykezelés érzi meg, természetesen főleg ott, hol az egyházak csekély népessége miatt a teher aránylag kevés egyháztag vállaira nehezedik s meg nem oszlik.

Nem akar ez vádként hangzani az állam ellen, — hisz e haza földén első sorban állampolgároknak kell lennünk; de mint egyház is élni akarunk és nekünk nincsenek gazdag alapítványaink, melyek ott, ahol a körülmények követelik, közönségünk terheinek könnyítését lehetővé tegyék; sőt az állam adományaihoz is kétkedve nyulunk, mert nem tudjuk bizonyosan, hogy alamizsna-e az vagy segély, vagy pedig kötelességszerű tartozás lerovása, melyért vizonszolgálatra többé nem köteleztetünk. És mert élni akarunk, nem felesleges számba venni, hogy azon anyagi javak, melyek egyházi kiadásainkat fedezik, milyen arányban növelik a közteherviselést.

Ott, hol hitelveinket népes egyházközségegek képviselik, nincs miért aggódnunk egyházaink fennállhatása, fejlődése és eshetőleg virágzása iránt; ott egyházi és közoktatási ügyeink rendezettebbek; a hivatalos állásokat képzetesebb s ügybuzgóbb egyének töltik be; és mert az egyházi terhek viselése megoszlik, azokat az egyháztagok könnyebben, pontosabban és kifogástalanabban képesek teljesíteni; s nem mutatkozik olyan ijesztő képekben a közszegényedés, mely korunknak egyik szomorú jelensége.

De nem úgy áll a dolog a csekély népességű s így vagyontalanabb egyházakban, hol bár súlyos teherként nehezedik az egyháztagokra az anyagi ügyek gondozása, lehetetlen a szegénység képeit rejtegetni.

Minden mellékes czélzás nélkül kísérsük meg csak hozzávetőleg párhuzamba állítani a debreczeni népes és gazdag egyházat a szatmári ref. egyházmegyével. A kettő népessége közt a különbség nem oly nagy, hogy az összehasonlítást lehetlenné tenné.

Van pedig a debreczeni egyházban öt rendes lelkészi állás, vagy negyven tanító, három templom és néhány iskolai épület. A szatmári ref. egyházmegyében működik 64 rendes lelkész, 80—90 tanító, van 65 templom és vagy 70 iskolai épület.

E néhány tétel, mely, ha Debreczen helyett Hódmező-Vásárhelyt veszszük, alig fog változtatni a dolog érdemén, kellő világításba helyezi a kisdud egyházak anyagi állapotát és teherviselési viszonyait; s kevés mérlegelés után olyan következményekre juttat, melyek figyelmet érdemelnek.

Ha az áldozatkészséget veszszük tekintetbe, tudjuk, hogy hazánkban egy eredetű az magával az egyházzal; de az igények növekedésével az áldozatkészség iránt való egyházas buzgalom aránylag nem emelkedhetett, mert másnemű terheink súlyosbodása nem engedhették meg. Azok pedig, kiknél az anyagi egyensúly kisebb-nagyobb mértékben meg van zavarva, az egyház érdekében hozott áldozatokat kevés kivétellel tehernek tekintik, melyen könnyíteni szives óhajításuk.

Ha pedig azt akarnók, hogy a kisdud egyházak közönsége ne viseljen nagyobb terheket, mint a például felhozott két virágzó egyház közönsége, micsoda sorsra jutna akkor a szatmári egyházmegyének hatvan rendes lelkésze és nyolczvan tanítója, kiknek nagyrésze így is naponként tapasztalja a nélkülözés kényelmetlen jelenségeit; és milyen állapot várna ez egyházmegye hatvanöt templomára, iskoláira és egyéb épületeire? Vagy hányszorosan kellene Hódmező-Vásárhelyen emelni az egyházi terheket, ha egymagának kellene hatvanöt lelkészt, nyolczvan tanítót csak türhető fizetéssel is ellátni és gondozni nem kevesebb mint hatvanöt templom és más egyházi épületek fentartását?

Lehet, hogy e feltevés egy kissé merész, de nem egészen alaptalan s mi alaposságához szükséges, azzal mint teherrel a kisebb egyházaknak kell küzdeniök. Azonban e teher az illetékes helyeken súlyosan nehezedik egyházi életünkre és zsibbasztó hatása el nem titkolható. Kihat az az egyházi hivataloskodók magán és hivatalos életére; befolyásolja az egyháziasság érzetét ép úgy, mint népoktatásunk fejlődését és gondozását, — és számbaveendő gondot képez a családok háztartási számvitelénél.

(Vége köv.)

Véleményes javaslat a debreczeni főiskolai tápintézet ügyében.

(Folytatás.)

II.

A főiskolai tanárkarok közös gyűlése által a konviktus ügyében készített javaslat 1874. szept. 28-iki kelettel fölterjesztetett az egyházkerületi tanügyi bizottság 1874. okt. 2-iki gyűléséhez, mely a munkálatot saját véleményes javaslatával egyetemben benyújtá az egyházkerület 1874. október havi közgyűlésére.

A benyújtott munkálat kivonata.

Alapelvek:

1) A meglevő konviktus érintetlenül hagyatván, egy

uj tápintézeti szervezetre fordítá figyelmét a bizottság, mely „egyedül tömegesebb résztvevők évi díjaiból biztosít olcsóbb élelmezést.”

2) Ezen önélelmező intézet — mely egészen különálló a jelenlegi konviktustól — felekezeti jelleggel nem bír s tagja lehet minden főiskolai tanuló.

3) Az intézet házilag kezelendő.

4) A kórházi épület adassék át a főzőnő részére lakó, sütő és főző helyiségül.

5) Étterem: a kórház utcai szobája, szükség esetén — az új épület VIII. sz. terme (ma reálskolai két terem) — az új épület keleti része alatti pincze.

6) Sütő-, főző-, tálaló- s evő eszközök, székek, abroszok, asztalok előállítására a főiskola pénzén történjék, de az illető összeg a tápintézeti tagok által e célra fizetendő díjakból lassankint letörlesztetik.

7) Az élelmezési díjak félévre előlegesen fizetendők.

8) A kezelés és igazgatásban rész vegyenek a tápintézeti tagok is.

A tápintézet kormányzó szervei

a) Tápintézeti felügyelő (tanár) és két segédje (tanuló).

b) Igazgató tanács: a felügyelő, négy tanár, négy tanuló és a két segéd.

c) Felügyelő testület: a püspök és főiskolai gondnok elnökleite alatt a tanárkarok.

Költségvetés.

Száz tagra egy napi költség:

100 tagnak, egyre-egyre $1\frac{1}{4}$ font kenyér	10 frt — kr
" " " $\frac{3}{4}$ " hus	13 " 50 "
" " " főzelék	1 " 50 "
" " " zsirra	— " 75 "
" " " levesbe valóra s fűszerre	1 " 50 "
" " " mártásra	— " 75 "
Egy napra összesen	28 frt — kr.
Egy hónapra " "	840 " — "
Tíz hónapra összesen	8400 frt — kr.
Gazdasszony részére	450 frt — kr
Fáért	225 " — "
Felügyelőknek	200 " — "
Felszerelés törlesztésére	200 " — "
Egy évi összes kiadás	9475 frt — kr.
Egy tagra esik	94 frt 75 kr.
Ez összeg fölemelendő	100 frtra.

Ellátás:

1) Ebédre: a) leves, b) hideg hus mártással, c) főzelék peccsenyével, vasárnap még peccsenye, vagy tészta is.

2) Vacsorára: a) rántott leves, vagy ebédre maradt főzelék, b) peccsenye, vagy tészta.

3) Naponkint minden tagra $1\frac{1}{4}$ font kenyér és $\frac{3}{4}$ font hus számíttatik.

A javaslat sorsa. A tanárkar javaslatát az egyházkerületi tanügyi bizottság először 1874. május 28-án tárgyalta, másodszor 1874. okt. 2-án. Ekkor az egyházkerületi közgyűlés elé kerülvén, itt az 1874-iki 230. számú végzésben kimondatott, hogy „a végleges döntés a következő gyűlésre halasztatik. A gazdasági választmány megbizatik, hogy a kórházi helyiség ügyében a városi hatósággal érintkezék.”

Ezen ügyre még 3 egyházkerületi végzés vonatkozik:

a) Az 1875-iki 170-ik számú, mely a főisk. gazdasági választmányt a városi hatósággal leendő érintkezésre szorgalmazza.

b) Az 1875-iki 226-ik számú, melyszerint a főisk. gazdasági választmány jelenti, hogy a városi tanácsot a kórházügyben megkereste, de választ nem kapott. Végre

c) Az 1882-iki 285-ik számú, melyszerint „Az ujonnan szervezendő tápintézet ügye jelenleg a napirendről levétetik.”

Vélemény ezen munkálatról:

1) A tanárkari tervezet nem a meglévő konviktus javítását célozta, hanem egy új élelmezési intézet felállítását s midőn a tanárkar kebelében, később pedig az egyházkerületi tanügyi bizottságban fölmerült az egyesítés eszméje: azt a kiküldött bizottság igen könnyedén úgy vélte kivihetőnek, hogy a „tápintézeti bizottság az alumnusok ellátását nem magán vállalkozónak, hanem az új tápintézeti felügyelőségnek engedi át: az, ebédet és kenyert 20 krért az eddigi $23\frac{1}{2}$ kr helyett, ebédet és vacsorát pedig kenyérral együtt $29\frac{1}{2}$ krért ad az alumnumra felvett tanulóknak, épenugy, mint az új tápintézet egyéb növendékeinek.” (Egy növendéknek 10 havi élelmezése 88 frt 50 kr.)

Ezen egyesítési mód mellett az „új tápintézeti felügyelőség” a magán vállalkozót pótolná, tehát tulajdonképen vállalkozó lenne, melylyel szemben a régi tápintézeti bizottság is megmaradna. Nagy baj, hogy a két intézet egymáshoz viszonya és kormányzása nincs bővebben kifejtve, mert így az egyesítés legyőzhetlen bonyodalmakra adhatna alkalmat.

2) Az új intézet — a tervezet szerint — felekezeti jelleggel nem bír s tagja lehet minden főiskolai tanuló. Főiskolánknál minden iskolai intézmény felekezeti jelleggel bír, iskolánk multja és feladata egyaránt követeli, hogy a felekezeti jelleg minden irányban fentartassék és ápolassék. Szükséges, hogy a konviktus is felekezeti jellegű legyen, mely azonban nem azt teszi, hogy más vallásu növendékre nem terjesztheti ki gondozását. Gymnasiumunkban, jogakadémiaunkban feles számmal vannak más vallásu tanulók, mégis mindakettő felekezeti jellegű.

3) Hogy az intézet házilag kezelendő, továbbá, hogy az élelmezési díjak félévre előlegesen fizetendők: ezen alapelvek teljesen indokoltak, de nem csekély baj az, hogy a házi kezelés mellett is oly magasra rug a tervezet szerint egy növendék évi szükséglete (100 frt.) A mai konviktusi év 255 nap, ellenben a tervezet 300 napos konviktusi évet vesz számításba, pedig a 70-es években sem voltak hosszabbak a szorgalomszakok, mint ma.

A tervezett étlap is megtűr egy kis redukciót, jelesül: a hideg hus mellől egyelőre elmaradhat a mártás, valamint egynémely vastagételről is a peccsenye, vacsorára pedig mindenkor elég egyféle éték.

4) A tervezet szerint a kezelés és igazgatásban rész vesznek a tápintézeti tagok is. Ez bajosan lett volna kivihető az új tápintézetnél, mert hiszen megtörténhetett volna, hogy tagokul csakis alsóbb osztályu gymnasiumi növendékek jelentkeztek volna, kiknek négy képviselője furcsán illett volna a tervelt igazgatótanács 5 tanártagjához. Általában a tanulóknak az a feladata, hogy tanuljon, az élelmezésre pedig csak annyiban legyen gondja, hogy egye meg jó étvágygyal a jó és kellő adagokban kiszolgáltattott ételleket,

ha pedig jogos panasza van azoknak ily minősége ellen: jelentse az illető helyen!

5) A főző helyiségre és étteremre vonatkozó része a tervezetnek — a változott körülmények folytán — jóformán elavult.

6) A tápintézet kormányzata — úgy a mint az a tervezetben kontemplálva van — kissé komplikált és nehézkes s mind a mellett is hiányos, mert orvosi működésről sehol szó sincs, pedig az egy nagyobb szabású élelmezési közintézetnél nem nélkülözhető.

Mindent összevéve, — bár a szóban forgó tervezet sok becses adatot tartalmaz: — a maga egészében ma már fent nem tartható.

(Folyt. köv.)

A figyelmet ébresztett eszméhez.

Lapuk múlt évi folyamának utolsó s ezen évben megjelent első számaiban meglehetősen élénk vita tárgyát képezték az „Egy eszme, mely talán figyelmet érdemel“ című cikkemben felszínre vetett gondolataim. Voltak, kik föltétlenül helyeselték azokat; volt, ki azt az eszmét a jelen körülmények között az idealismus egy elég szép, de ki nem viheto gondolatának tartotta s bölcs várakozásra intett, „dum defluat amnis“, akarom mondani, míg majd teljesen más egyháznézlet lép lelkészeink között előtérbe; voltak, s ilyenek voltak tulnyomó számmal, kik komoly érvekkel léptek azon eszme ellen csatatérre s kik komoly meggyőződéssel vitatták annak kivihetlenségét, tarthatatlanságát.

Nyugodtan vártam, jönnek-e még védők, vagy támadók; tart-e még tovább is azon ártatlan eszme ellen és mellett a szellemi, a tollharcz? Ugy látszik, elpihen már az is, mint a többi, megérdemelt nyugalomára. Meghuzzuk-e hát már fölötte a halálharangot?!

Talán még ne siessünk!

Ugy érzem azonban, hogy nekem, ki azt az eszmét, a kathedracserék, a felolvasások s az egyházi jellegű gyűlések alkalmával való predikálás eszméjét lapunkban ezuttal fölvettem, az ügy jelenlegi, lehet, hogy utolsó stadiumán kötelességem szavamat fölemelni abban. — Jogom van hozzá s jogaimat soha, semmiben sem szoktam feladni. Csak attól lehet várni hű kötelességteljesítést, ki a jogosság ethikai nagy fogalmát, vagyis ennek birtoklását megköveteli magának.

Két dolgot előrebocsátok.

Egyik az, hogy az olyan támadás ellen, mely eszmét naivnak, nevetségesnek s hirtelen nem is tudom, még minek kereszteli, egyáltalában nincs szándékom védekezni. A kik ismernek, nem tartanak együgyű, gyermekes embernek, mert a naiv ezt a két jelzőt is jelenti, sem azt nem hiszik rólam, hogy komolyan vett hivatásomban játszani, gunyt üzni, vagy üzetni szeretnék a komolyan értett, vagy érzett dolgokból.

A másik az, hogy egyáltalában nem vallok olyan morált, mely a „csak azért is“ elv alapján állana, mely egy hajszálnyit sem engedne kimondott szavaiból akkor sem, ha komoly ellenvetések megingatták volna is saját, be-

csületes meggyőződését. Nem természetem a merev nyakaskodás. Szívesen meghallgatom a kritikát s a mit abban jónak látok, javamra fordítom.

Őszintén bevallom hát, hogy említett cikkem intenciója elleni több alapos ellenvetést, melyek részint lapunkban láttak napvilágot, részint, oda nem szánva, csak nekem szólottak, a legkomolyabb figyelmemre méltattam s elismerem azoknak igen fontos, igen komoly voltát.

Isten mentsen az olyan kathedracserétől, — de ezt előre is megmondtam, — mely az irigykedés, a gyűlölködés, a titkos, vagy épen nyilvános boszankodás áldatlan tüzét gyujtaná fel ebben a mi szegény, ugyis sok bajban szenvedő édes egyházunkban! Üdvtelen eszme volna az, melyet egy meg nem gondolt pillanatban csakis olyan valaki röpíthetett volna világgá, ki mindig csak a lélek és erő nélküli idealismus ésszavaró gőzkörében támolyog, vagy a ki épen ellensége egyházunknak. Én az elsőt magamra nézve nem fogadom el, a másik ellen tiltakozik multam és jelenem.

De hogyan is értettem én azt a kathedracserét?! Bizonyára csak úgy, hogy az kölcsönös megegyezés által jönne létre egymással egyenlően erős barátok, ismerősök között. Engedelmet kérek, de még most sem látok benne semmi veszedelmet, ha például a budapesti püspök lejönne ide Debreczenbe predikálni, a mi püspökünk pedig az ő kathedrájába menne és ezt jóelőre tudnák úgy az ottani, mint az itteni hívek. És ez így mehetne tovább is! Ám jó és igaz, nem kellene ezt előre hivatalosan kihirdetni; de azért, főként kisebb helyeken, tudhatná azt minden ember. Az igének ereje csodálatosan teremtő hatalom. Ám ne vigyük azt vásárra, de ha valahol a szokottnál hatékonyabban értékesíthetjük, miért ne hinthetnők magvait eddig meg nem szokott módokon is. Egy szónak sokszor óriási nagy hatása van s vajjon rosszabb az, ha az a szó egy idegen predikátor ajkairól repülve el, száz és száz magot terem, vagy szilárdabb köveket állít Isten templomába?!

De legyen! Én azt az eszmét nem erőltetem. Figyelmet ébresztett az s egyelőre az is elég minálunk.

Mindenki helyeselte vagy nyíltan, vagy hallgatólagosan azon cikkbeli többi, különben épen nem új gondolatimat.

Lelkészeinken, vezéreinken a sor, hogy öltsenek alakot azok az eszmék. Ha ezt elérem, újra csak azt fogom tapasztalni, hogy nem mindig veszedelmes az, ha külföldi példákön okulva, egyetmást onnan is át akarunk hozni mi hozzánk.

Ragadják meg lelkészeink az igének, az élőszónak hatalmát felolvasások tartása által. Mondják ki az egyházkerületek, az egyházmegyék, a lelkészi körök, hogy gyűléseiket, értekezleteiket istenitisztelettel nyitják meg. Látni fogják, hogy az ujdonság varázsa hatni fog.

Verbo servata est ecclesia, verbo etiam reparabitur!

Ha Isten is úgy akarja, lehet, hogy ezen ügyben nem ez lesz az én utolsó szavam.

Csiky Lajos.

Ladányi Gedeon emlékezete.

Említettük már Ladányi Gedeon elhunytát s most hadd lobogtassuk fel sirja fölött a szelid emlékezet fáklyavilágát is.

Hálátlansággal méltán vádolhatna minket a világ, ha nem öltenénk mi is mély és igazi gyászt annak koporsójánál, ki életerejének javát épen a mi főiskolánknak szentelte. Itt lángolt legerősebb lobogással az a tűz, mely behatolt a multak sötét homályába is; itt hatott legteljesebb erővel az a nagy, az a nemes lélek, melyre a távoljövendőben is csak szeretettel tudunk visszaemlékezni.

Ladányi Gedeon született 1824. május 8-ikán Hiripen, Szathmármegyében, hol atyja lelkész volt. Az atya Nagy-Paládra hivatván meg, itt végezte elemi tanulmányait a fiú, melyeket a szathmári gymnasiumban, majd Máramaros-Szigeten folytatott, a harmadévi bölcsészeti tudományok hallgatására jövént Debreczenbe, hol aztán az akkori szokások szerint bevégezte a philosophiát, a jogot és a theológiát is. — Tanulmányai végeztével az itteni gymnasium egyik osztályában a latin nyelv tanításával bízott meg, majd egy év múlva Nagy-Szalontára hivatott meg rektornak, hol negyedfél esztendő tölve, a gymnasium mindenféle tantárgyainak tanításával foglalkozott. Részt vett a szabadságharcban s mint honvéd Aradnál csatában is volt.

Debreczenbe 1851. őszén hivatott tanáru. Itt már egészen nemes keble ideáljának, a történelem tanulmányozásának szentelhette egész erejét s hogy mit tett, hogy mily nagyokat teremtett e téren, arról nem mi vagyunk illetékesek szólni. Tankönyvei, maradandó becsű történetirodalmi művei országszerte ismeretesek s őrizni fogják neve emlékét, míg e haza fiai hívek lesznek a multak drága örökségéhez.

Debreczenben érte őt a megérdemelt kitüntetés, hogy 1871-ben a magyar tud. akadémia levelező tagjává választott meg s fölállítván Kolozsvártt a második egyetem, el kellett őt, a tanári kar eme díszét, főiskolánknak vesztenie.

Meghalt hosszas szenvedés után f. hó 4-én, d. u. 2 órakor s eltemettetett óriási részvét mellett f. hó 6-án. A háznál Herepei lelkész tartott fölötté imádságot, az egyetem előtt Szász Béla tanár, a sirnál egy tanítványa beszéltek.

Ifjúkori barátja, Menyhárt János hittanár, vejevel Bethlendi Endre theologiai tanárral elutazott Debreczenből a temetésre. A kik mi ismertük azt a mélyen igaz baráti viszonyt, mely az elhunyt és Menyhárt között fennállott, el tudjuk képzelni, milyen bánatos könyeket ejthetett ez utóbbi lelki barátjának, több mint barátjának, testvérének koporsójára.

És mostan nyugodjál békében te kiszzenvedett halott! Itt állasz most is lelki szemeim előtt s hallom, mint cseng ajkaidról felénk, tégedet oly igazán tisztelő tanítványaid felé, a bölcsesség igéje. Elragadtál, elvarázsoltál, vagy lebilincselteél minket. Szigorú, de igazságos; komoly, de szeretetben gazdag voltál hozzánk. Áldjuk emlékedet.

Tégedet lelkednek mélyeig az igaz, a tiszta szeretet jellemzett. Barátaid iránt önfeláldozó voltál utolsó órádig. Alá tudtál szállani a tudományok mélyébe, de fenn tudtál szárnyalni a nemes kedély legmagasabb régióiban is. Nem a külsőt kerested soha, hanem a mélyen rejlő bensőt. A szív embere voltál egész életedben.

Nagy jellem, nemes lélek, kitűnő tanár, hű barát, te igazán jó ember, áldjuk emlékedet. Isten veled, Isten veled!!

y. s.

Egyháztörténelmi töredék.

*A Bécsbe fölhívott bizalmi és megjelent férfiak tanácskozásai
1855. máj. 17. — jun. 20-ig.*

V.

Ötödik ülés május 31-én.*)

A törvényjavaslat 69-től 88. §-ai tárgyalattak.

Török Pál. A tervbe vett új felosztása az egyházkerületeknek és megyéknek, evangeliumi principiumot nem sért; autonomiai principium sincs sértve, ha zsinat útján történik az új felosztás. Kívánja, hogy a világi elnök az egyházkerületen épen úgy választassék, mint a superintendens. A superintendens akadályoztatása esetében a főjegyző helyettesitse. Egyházunk nincs iskola nélkül, tehát a superintendentiális gyűléseken a főiskolák mindig képviseltessenek. A szavazatok adásánál és bárminemű egyházi képviselők választásánál a népesség aránya legyen szabályozó; a nélkül képtelenségek és igaz-

*) Máj. 25—31-ig a közbenesett pünkösti ünnepnapok következtében nem tartattak tanácskozások.

ságtalanságok állanak elő, a mint az jelenleg, fájdalom, gyakorlatban van sok helyt, hogy a kisépességű egyházak leszavazhatják a nagyobbakat.

Toperczer a Török Pál nézeteit elfogadja; a generális nótárius helyett azonban a legidősb esperest óhajtja a püspök helyetteseül.

Szeremley. A főgondnok élethosszsziglan választassék az egyházak által, de ő felsége általi megerősítés nem kívántatik. Nem barátja annak, hogy az egyházmegyei és kerületi gyűléseken a népesség aránya szerint választassanak a képviselők; egyik gyülekezet a másik előtt semmi tekintélyvel nem bír, tehát e téren sem.

Pálffy mindenben Török Pállal szavaz.

Osztrólczy. A gyűléseket csak az egyházi elnök hívja össze, generális nótáriusság ellen vótizál. A képviselő az egyházmegyei és kerületi gyűléseken ne lélekszám szerint, hanem az egyházak száma szerint vitessék keresztül.

Kuzmáni különösen kikél a kettős elnökség ellen. Világi elnököt nem kíván a közgyűlésekben.

Kánya a Török Pál értelmében nyilatkozik.

Ferenczy. A superintendentiális conventre a követek ne collegialis rendszer szerint, hogy 5 gyülekezet annyit tegyen, mint 25. hanem a lelkek számarányában választassanak. Mikor a zsinatra választatnak a követek, azok ne a gyülekezetek által választassanak, mert ők már a tractusra, innen a superintendentiára küldöttek követeket; nem kell tehát ismét vissza menni, hanem a superintendentiális convent válassza a zsinati képviselőket. A superintendentiális világi elnökre, kurátorokra vagy inspectorokra nézve a négyesztendős restauratióknak barátja. A főcurátorok az egyházak voxával választassanak.

Szoboszlai Pap István az igazgatási és bírósági testületekre 50-től 104. §-ig következő általános észrevételeit tette meg:

Általánosan látom ugymond, az egész rendezésen átvonulni a rendszernek azon eszméjét, hogy mindenütt két testület különböztessék meg; egyiknek az igazgatás, másiknak a bíraskodás mutattatván ki munkakörül, (mert a local presbyteriumoknak is adatik egy kis bíraskodás), noha évszázadok óta megszokták már hitrokonaink azt, hogy az egyházi igazgató testületek egyszersmind az egyházi ügyeket is itélik; mely rendszer valóban legbiztosabban is vezet azon célra, hogy egyházunkban a peres ügyeknek, a disciplináriusoknak is tárgyaltatásán mindenütt a vallásos szín legyen előmölve s a törvények szigorúsága a lehetőségig mérsékeltessek, a szeretetnek, megbocsátás, kibékülés, megjobbulás eszközésének evangéliumszerű elvei által; mi bizonyosan csak úgy lehet leginkább eszközölhető, ha az egyéneket, viszonyokat, körülményeket legközelebről ismerő igazgatók vagy igazgatási hatóságok gyakorolják a bíraskodást is. Mindazáltal én a fokozatos két testületi rendszert már csak egyenmértékű alakjánál fogva is örömmel fogadom és üdvözlöm; örömmel azt, hogy elkülönített és kisebb terjedelmű testületekre bizassék a bíraskodás. És ezt annyival is inkább, mivel ezek csakugyan a törvényjavaslat szerint az igazgatási testületeknek is alkatrészei leendenek.

Midőn ezt az egész rendszerre nézve ekép nyilvánítom, ugyanakkor egyszersmind szem előtt tartandónak vélem, s ugyanazért figyelembe ajánlani kötelességemnek tartom azt, hogy az igazgatási és bíraskodási testületek ily módoni elkülönítése a lehetőségig úgy létesíttessék, tehát a lényeg sérelme nélkül úgy egyszerűsítessék, hogy általa tulterhelve ne legyenek költségekkel egyházaink s ezeket alkotó egyes hitrokonaink, mint a kiknek szent célokra való adakozása és segélynyújtása egyébként is a vallás, egyház és iskolák érdekében sokképen és sokoldalulag igénybe van véve.

Már pedig ha az egyes egyházakban lehető is költség nélkül a két rendbeli képviselőt, már az esperességekben, miután az 54. §. szerint az igazgató convent a kebelbeli minden lelkészekből és az egyházak ugyanannyi világi küldötteiből alakul; miután e konventnek az 55. §. szerint évenként kétszer kell összeülni; miután végre mindezen tagok részére a 66. §. szerint utiköltségek megtérítése a főconsistorium által meghatározandó mennyiségben a kebelbeli egyházak által lesz teljesítendő; nemkülönben a superintendentiákban, noha itt kisebb mértékben, a conventben megjelenendő esperességi elnökök és követek költségei is hasonló uton fedezendőek lesznek: mindezeknél fogva nem lehet nekem egyházaink ily anyagi terhelhetése szempontjából a következőkre nézve aggodalmat uem éreznem.

Nem, mert ha az lenne szabály, hogy minden egyház, minden esperesség fizesse képviselőinek utiköltségét: félő,

hogy ez esetben többször nem fogna kitelni a conventek szabályszerű száma. Ha az egyházak összességére háramíttatnék e közteher hordozása, félő, hogy sok egyház kedvetlenül fogná teljesíteni mások helyett a teherviselést és itt a testvéri szeretet szenvedne. Ámbár tehát én igen óhajtom, minél szélesebbre terjeszteni ki az igazgatásbai befolyást és az erre szolgálendő képviselőt; mindazáltal félelemre látván okot az eredmény irányában, az előadott szempontból bátor vagyok következő véleményemet, egyszerűbbség eszközése végett, egyébiránt az egyforma alak megtartása mellett előterjeszteni:

1-ör, miként az egyes egyházakban van egy nagyobb képviselőt, de a mely csak a kijelölt nagyobb és fontosabb ügyekben léssen működendő; van pedig egy kisebb is, mely a részére kimutatott ügyekben kormányoz, de a melynek némi bíraskodási hatóság is van adva, ugyane formára lehet:

2-or, az esperességekben is egy nagyobb képviselőt, seniorial convent, minden kebelbeli lelkészekből s ugyanannyi világi küldöttekből álló, mely a munkaköréhez számítandó s így kijelölendő nagyobb ügyek igazgatása végett csak ritkábban, legfeljebb évenként egyszer gyüvend össze; lehet pedig mellette egy kisebb képviselőt is, az egyházak által 4 vagy 6 évre választandó körülményszerűleg, az elnökségen kívül 4 vagy 6 egyházi s ugyanannyi világi tagokból álló testület (seniorial behörde), mely évenként, a hányszor a szükséglet igénylené, az igazgatás céljából is összehivatnék, egyébiránt pedig minden illető egyházi pereknek e körben bírása lenne. Ugy-szintén:

3-or, a superintendentián is lenne egy nagyobb testület, (superintendentialis convent), a két elnökön kívül minden esperességek elnökeiből és egyforma számú egyházi s világi küldötteiből álló, mely hasonlóan a hatásköréhez számítandó nagyobb tárgyak igazgatása végett legfeljebb évenként egyszer fogna összeülni; lehetne aztán mellette egy kisebb testület, például az elnökségen kívül csak a seniorális két-két elnökökből álló, mely a kisebb fontosságú ügyek elintézése végett, annyiszor amennyiszor a szükség kívánná, összeülné, ugyanez leendvén bírása minden itt támadandó vagy ide felebezendő pereknek. És ez annyival is inkább, mert maga a főconsistorium is a törvényjavaslat szerint ilyen kétnemű működési alakban tűnik fel s így léssen eljárando.

Én ezeket figyelmeztetésül előadni kötelességemnek hittem, egyébiránt örömet megnyugszom a már végig nézett tervezetben is.

Hatodik ülés junius 1-én.

A törvényjavaslat 88-tól 95. §-ig tárgyalatott.

Török Pál előre bocsátja egy észrevételét; eddigelé foglalkoztunk azzal, hogy kisebb körökben felfelé alkossunk egyházakat, esperességeket, superintendentiákat, hogy egy testté alakuljanak. A visibilis egyház egygyé legyen. A superintendentiákból is kell egységet előidézni; indicálva vannak erre az alapok és a cél. A mi magyarhoni egyházunk pangásának egyik főoka az elszakadottság; a négy superintendentia egyik a másikat mint idegent tekinti; épen úgy a főiskolák; sem szellemben, sem anyagi erőben nem volt egység. Javallatot fog tenni e célra. Tervezni fogja a zsinatot is úgy, hogy szélesebb értelemben vétessék az, ne csak törvényhozó testület legyen; így nagyon megtörpül; tartalmánál fogva is nagy jelentőségű legyen. Így inkább óhajtom presbyter lenni egy egyházban, mint zsinati követ. A zsinat periodice tartassék; hat, nyolcz, tiz év alatt; évenként pedig akár köztanácskozás, akár

general convent utján Special Synode, Synodalausschuss legyen! Tehát a zsinatot indítványozza és ezt évenként pótló generál conventet.

Az egyházmegyei törvényszéknél inkább a világi elnök birjon nagyobb befolyással, mint az egyházi.

To per czer a javaslatot csekély módosítással elfogadja s óhajtja, hogy az egyházmegyei bíróságnál szabályszerűleg világi elnököljön, csak annak akadályoztatása esetében az esperes.

Szoboszlai Pap István kisebb jelentőségű módosításokat ajánl a szövegnél s kettős elnökséget kíván a bíróságoknál is.

Szere mley kettős elnökséget kíván; egyébként nincs észrevétele.

Pálffy hasonló szellemben nyilatkozik. Ügyvédről tudni sem akar egyházi ügyekben.

Osztr oluczky. Soha nem vólt nálok két elnök a consistoriumokban; nem is kívánja. A szerkezet mellett áll.

Kuzmáni. A consistoriumokban csak világi lehet az elnök; s ha az esperest elnökké tennők is, mellette mulhatlanul egy világinak kell a coopraesnek vagy vicepraesnek lenni.

Kanya és Ferenczy csekély változtatással a szöveg mellett maradnak.

Hetedik ülés június 1-én délután.

A törvényjavaslat 96-tól 113. §-ig tárgyalatott.

Csekély módosítással a superintendentialis consistóriumra vonatkozó §-ok elfogadtattak. Szoboszlai Pap István majd mindegyik szakasznál ajánlott bizonyos változtatásokat, melyek mind helyesléssel fogadtattak.

Nyolczadik ülés június 2-án délelőtt.

A törvényjavaslat 114-től 121. §-ig tárgyalatott.

A főtárgy volt, hogy a lelkészek választása miképen gyakoroltassék?

Több igen czélszerű módosítások tétettek a törvényjavaslat szövegén s a bizalmi férfiak meglehetősen egyező értelemben nyilatkoztak. Az özvegy papnőknek kegyelemév is adassék és hogy a próbapapolás eltöröltessék, abban majd mindnyájan megegyeztek.

Kilenczedik ülés június 2-án délután.

A törvényjavaslat 114-től 128. §-ig tárgyalatott.

Pálffy és Osztr oluczky mondották el pótlólag nézeteiket.

Tizedik ülés június 4-én délelőtt.

Ugyanazon §-okhoz Kuzmáni, Kanya, Ferenczy és Török Pál teszik meg észrevételeiket.

Ferenczy nem barátja annak, hogy a lelkészek ne közvetlenül minden egyháztág által választassanak. Azonban miután látja, hogy majdnem közös nézet, miszerint a népesebb egyházakban vertréterek által történjék a választás, ő alkuvásra hajlandó. De akkor nem hogy tágítani akarná a szavazatok számát, sőt megszorítani kívánja. Ez esetben:

a) 300-on alul mind özseesnek a választók a tagokkal.

b) 300-on felül minden egyház megnyugszik abban, hogy képviselők által, kiket ők választottak.

A candidátiót az esperes vagy superintendens gyakorolja, a próbapapolásnak nem barátja.

Török Pál hasonló szellemben nyilatkozott.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Tanári székfoglaló ünnepély a debreczeni főiskolában.

Dr. Bacsoni Lajos jogtanár, mint lapunk mult számában már előre jeleztük, f. hó 10-én tartá tanári székfoglaló értekezését a főiskolai díszteremben, főtiszt. Püspök, nagyságos Szücs István, nagytiszteletű Némethy Lajos és Könyves Tóth Kálmán, az összes tanári kar és az akadémiai tanuló ifjuság jelenlétében. A főiskolai énekkar éneke s főtiszt. Püspök Ur rövid bevezető szavai után elkezdé Dr. Bacsoni értekezését, melyben először is a statisztikai adatgyűjtések keletkezésének indító okaira mutatva rá, M. Block, jeles francia szakíró állításához csatlakozik, melyszerint statisztikával foglalkoztak, mióta csak államok vannak, ugyannyira, hogy az első szabályszerű kormány első administratív ténye valószínűleg a népesség megszámlálása, a második kétségkívül vagyonának felvétele volt. Kimutatja továbbá értekező, hogy a közviszonyokra vonatkozó adatgyűjtésekkel kapcsolatban miként kezdett lassanként kifermálódni egy külön tudomány, kiindulva Olaszországból, amely végre a 18. század közepén, főleg Achenwall öntudatosabb fellépése folytán statisztika név alatt határozottabban körvonalozott önállóságra emelkedett. Tüzetesebb jellemzését adja értekező Süßmilch működésének és felfogásának, szembe állítván őt kortársával, Achenwall, göttingai tanárral, s kifejtén rövid, találó vonásokkal, hogy mikép lön egyidőben és párhuzamos működés folytán Achenwall az u. n. leiró, Süßmilch pedig a jelenségekben nyilatkozó rendes, törvényszerűséget s ezek okait kutató, két különböző s többször ellentétbe állított irányzatnak első, öntudatosabb képviselőjévé az irodalom terén. Mindezekről értekező mintegy előleges tájékozás végett, általánosabb szempontból szól azért, hogy a nagyhirű Quetelet Adolf, belga tudós (szül. 1796. megh. 1874.) fellépte és működésének jelentőségét és eredményeit annál sikeresebben méltathassa s átérthetőbbé tehesse, ami értekezésének tulajdonképi czélját képezi. Tüzetesebben megismerteti Quetelet kiindulási pontjait, vizsgálódásainak tárgyát és körét, valamint az általa alkalmazott módszert, s azon törvényszerűségekre vonatkozó felfogását, amely a jelenségekben nyilatkozni látszik. Queteletnek érdeméül emeli ki, hogy az embert a maga egész lényében, életfejlődési, fizikai és szellem-erkölcsi oldalaival együtt felöleli, s így magasabb tudományos nézpontra emelkedik, s egyuttal a kutató szellem ellőtt uj, eddig ismeretlen világot tár föl. Továbbá, hogy tények alapján kimutatja, miszerint az emberi cselekedetekben is bizonyos szabályszerűség mutatkozik, ami által megalapítója az u. n. morálstatisztikának. S végül megalapítójává lett a tömeges észlelés módszerének, mint a tapasztalati módszer egyik sajátos alakjának. Végül szól Quetelet hatásáról, kimutatva, hogy oly nagy férfiak, mint Buckle, H. Spencer stb. kölcsönöztek tőle vezérgondolatokat. Rámutat végül azon ellenhatásra is, amelyet Quetelet kutatásai s az azokból levont eredmények keltettek föl, különösen pedig az emberi cselekedetekben is nyilatkozó szabályszerűség tana, azok részéről, akik ebben az akarat szabadságáról való metafizikai elméletnek, s egyuttal a szabad akaratnak megsemmisítését látták, s kimu-

tatja értekező Quetelet felfogását jellemző idézetekkel, hogy e támadás, e vád Quetelet irányában lényegileg mennyire alaptalan.

Az egész hallgatóság által odaadó figyelemmel hallgatott nagy tudományra, mély szakértelemre valló értekezés végén köszönetet mondott Dr. Baczoni főtiszteletű Püspök Urnak, az őt megválasztott testületeknek, a tanárkarnak, majd végül az ifjusághoz fordulva, ennek adott kitünő, böles tanácsokat. Az igaz megihatottság érzelme rezgett az ifju tanár szavaiban értekezése e befejező részénél. Főtiszt. Püspök Ur örömeinek adott kifejezést a fölött, hogy székfoglaló tanár értekezésén oly tiszta valóságos-erkölcsi szellem lengett át s meleg szavakban üdvözölte őt, mint hivatalába ez ünnepély által tényleg is beiktatott tanárt. Csiky Lajos akadémiai igazgatónak a főiskolai tanárkarok, de különösen az akadémia nevében mondott üdvözlő beszéde s az énekkar éneklése után véget ért a szép és fölemelő ünnepély, mely ujra arról győzött meg minket, hogy Dr. Baczoniban kitünő tanerőt nyert jogakademiánk. Isten tartsa meg őt sokáig, hogy emelhesse főiskolánk hírét-nevét.

Az ünnepélyes nap estvéjén az új tanártárs tisztelőre bankett tartatott.

Különfélék.

Debreczeni ref. egyházban egyházi törvényeink szerint a presbyterium tagjainak $\frac{1}{4}$ -ed része kisorsoltatván, ezen évfolyamában úgy a főgondnokra, mint a kisorsolt egyháztagokra nézve új választás eszközöltetett. A szavazás eredménye a legközelebb e hó 7-én tartott presbyteri gyűlésben hirdettetett ki. Főgondnokká ismét Sáp y Sámuel ur választatott 965 szavazattal 15 szavazat ellenében. Az egyháztanács azonnal egy küldöttséget nevezett ki a megválasztott főgondnok meghívására; a küldöttségnek azonban nem sikerült az érdemes főgondnokot állásának újból elfoglalására reá bírni. Az érdemes férfi hajlott korára, ottanottan előjövő betegeskedésére hivatkozva, fájdalommal bár, de kijelentette, hogy a megtiszteltetésnek és bizalomnak e szép tanujelét nem fogadhatja már el. Az egyháztanács szintén fájdalommal vette tudomásul a leverő hirt, hogy főgondnok ur határozottan visszalép egyházi ügyeink vezetésétől s a kényszerűség előtt meghajolva, új választást rendelt el. Őszintén sajnálnunk lehet, hogy Sáp y Sámuel ur a főgondnokságot nem fogadta el; kivált és főképp a főiskola érdekei szempontjából lehet azt fájlalnunk. A debreczeni főiskola anyagi ügyeinek teljes ősmérője volt s épen most rendeltetett el az egyházkerület által, hogy a pénztár kezelése az eddigétől eltérőleg helyesebb modorban vezettesék; ő lett volna hivatva, mint a pénzkezelés terén oly széles szakismerettel bíró egyén, hogy ezt az újabb kezelési módot bevezesse és meghonosítsa. Kísérje az isteni gondviselés megérdemelt nyugalmanak élvezésében; hiven teljesítette kötelességét egyháza irányában!!

Debreczeni főiskolánk akadémiai a második félév f. hó 9-én nyílt meg törvény- és névsorolvasással. Ugyanekkor hirdettetett ki a múlt évi pályázat eredménye, mely épen nem mondható valami fényesnek, de ifjuságunk önmunkássági

kedvében való reménytelenségre sem ad okot. A **Hatvani** alapítvány nemzetközi jogi s a **Péczely** 4-ik alapítvány rendszeres hittani kérdéseire nem jöttek be feleletek. A **Váradiszabó János** alapítvány neveléstani kérdését Buday János 4. th., a **Keresztesi-Deák** 1. ső alapítvány első, természettani kérdését Kassay Béla 1. th., második, magyar irodalmi kérdését pedig Nagy Gyula 2. th. fejtették meg, mindhárman egymagok pályázván az illető kérdésekre. A **Szikszay Dániel** alapítvány kérdésére bejött négy pályamunka, egy-egy költői elbeszélés, melyek közül Csécsi Imre 4. th. műve találtatott legjobbnak s a jutalom neki adatott ki, míg Beke József 4. th. műve dicsejétre érdemesített. A **Kazinczy** alapítványra 9 pályamunka érkezett be s a 12 aranyas díjat Csapó Péter 3. th., a 6 aranyas díjat Szabolcska Mihály 4. th. vitték el irodalomtörténeti munkálataikkal. A **Kőrösi Csoma Sándor** emlékezetét ünneplő elégiai hangulatu, vagy ódai elmélkedésű lantos költeményre kitűzött 12 drb. arany úgy osztott meg, hogy Veres Géza 4. th.-nak 6, Harangi József 4. jh.-nak 4, Dömény Zoltán 4. th.-nak 2 drb. arany adatott. Kihirdettettek aztán a jövő iskolai évre való új pályakérdések s az ünnepélyt az igazgató néhány, munkásságra, szorgalomra hívó szóval rekesztette be.

Nyílt levél tiszt. Gergely Károly urhoz. Czelder „Figyelő”-je 1885. é. f. 12. füzetében olvastam a felhívást, mit t. atyámfia hozzám intézni sziveskedett. Miután én kedveséged lakczimét nem ismerem, kénytelen vagyok a t. szerkesztőség engedelmével itt szólalni meg s kérni: kegyeskedjék a Stiglicz-féle halotti énekekből egy példányt küldeni, hogy megismerhessem s tüzetesen nyilatkozhasam. — Gyűd, 1886. febr. 1. Kálmán Farkas, gyűdi pap, — u. p. Siklós.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel**. Szerkesztőtársak: **Csiky Lajos, Géresi Kálmán**.

HIRDETÉS.

Pályázat

a felső-ábrányi lelkészi állomásra, melynek évi jövedelme: 72 forint készpénz, 20 köből gabona, 32 hold szántó föld, kaszáló s legeltetési jog, 30 szekér tűzifa, összesen pénzürtékben mintegy 350 forint; és így a tiszántúli egyházkerület osztályozása szerint 4-ik osztályu.

A kellőleg felszerelt pályázati kérvények f. év márczius hó 1-ső napjáig küldendők az érmelléki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalához, Ér-Mihályfalvára.

Kelt Debreczenben, február 8-án 1886.

Révész Bálint,
püspök.